

Vogelbescherming

N E D E R L A N D

07 NOV 2002

Dribergseweg 16c • Postbus 925 • 3700 AX Zeist • Telefoon 030-6937700 • Fax 030-6918844 • e-mail: Algemeen@Vogelbescherming.nl • Vogelinformaticentrum 030-6937777

Aan het Dagelijks Bestuur van Waterschap Zeeuwse Eilanden
Postbus 114
4460 AC GOES

Goes, 4 november 2002

Ons kenmerk: 02-Br2-15/RJ

Betreft: Zienswijze Dijkverbetering Everinge-, Zuid- & Baarlandpolder

PROJECTLEIDER	ACTIE	INFO
PROJECTSECRETARIS		X
MEDEWERKER FINANCIËN		X
MEDEWERKER KWALITEIT		
TEAMLEIDER ONTWERP		
COORDINATOR / BESTESCHRIJVER		
ARCHIEF		
CIRCULATIE MAP		

WATERSCHAP ZEEUWSE EILANDEN
INGEKOMEN
05 NOV. 2002
No. 2002011472
CLASS. No.

wkppr

Geacht bestuur,

Naar aanleiding van de publicatie van de 'Planbeschrijving verbetering gezette steenbekleding Everinge-/Zuid-/Baarlandpolder' (hierna 'Planbeschrijving') maken Vogelbescherming Nederland en de Zeeuwse Milieufederatie u hierbij hun zienswijze kenbaar met betrekking tot dit project.

Deze zienswijze heeft betrekking op:

1. de procedurele kaders waarbinnen dit plan is voorbereid en zal worden vastgesteld, met name de uitwerking van relevante procedures in het kader van het Besluit M.E.R. en de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn.
2. enkele inhoudelijke aspecten van het dijkverbeteringplan in relatie tot vogels en natuur en
3. de (rand)voorwaarden die naar onze mening aan de vaststelling en uitvoering van dit plan zouden moeten worden verbonden.

ad 1. Procedurele kaders.

Milieueffectrapportage

In paragraaf 7.2 'Milieueffectrapportage', wordt gesteld dat de werken aan het dijkvak Baarland-/Zuid-/Everingepolder (onder andere) niet m.e.r.-plichtig zijn omdat er geen aanzienlijke milieueffecten optreden en omdat het gekozen ontwerp voldoet aan de eisen die zijn gesteld in de Milieu-inventarisatie Zeeweringen Westerschelde (verder 'de Milieu-inventarisatie').

Deze benadering geeft ons aanleiding het volgende op te merken:

De activiteit (wijziging of uitbreiding van een zeedijk) komt voor op onderdeel D van de bijlage bij het Besluit Milieueffectrapportage, hetgeen betekent dat de m.e.r.-beoordelingsprocedure gevolgd moet worden. Het relevante besluit is de goedkeuring door Gedeputeerde Staten van het plan, bedoeld in artikel 7, eerste lid, van de Wet op de waterkering, i.c. het voorliggende plan. Het bevoegd gezag beziet de noodzaak van het opleggen van een m.e.r.-plicht in het licht van de bijzondere omstandigheden waarin de activiteit wordt ondernomen. Deze beslissing wordt vervolgens bekend gemaakt. De Planbeschrijving verwijst in dit verband naar een brief van Gedeputeerde Staten waarin een besluit tot ontheffing van de m.e.r.-plicht reeds op voorhand zou worden (zijn) verleend, vermits het plan aan een aantal voorwaarden voldoet.

Naar wij hebben begrepen wordt daarbij bedoeld op een brief van Gedeputeerde Staten van Zeeland d.d. 26 januari 1999, met kenmerk 990838/476/8, aan het Projectbureau Zeeweringen.

006579 2002 PZDB-B-02068

Baarl&nspraakreactie Zienswijze dijkverbetering Everi

Naar onze mening is de brief van G.S. niet te beschouwen als een besluit dat voor de onderhavige activiteit geen milieu-effectrapport nodig is.

Ten eerste heeft de brief - naar ons van ambtelijke zijde is meegedeeld - niet de op grond van artikel 7:8b van de Wet milieubeheer voorgeschreven procedure voor bekendmaking van de beslissing gevolgd. Wij wijzen voorts op artikel 3:40 en 3:42 van de Algemene wet bestuursrecht over de inwerkingtreding van een besluit dat niet tot een of meer belanghebbenden is gericht. Ten tweede verwijst de brief naar nog in te dienen plannen en geeft zij slechts aan, aan welke voorwaarden Gedeputeerde Staten deze plannen zullen toetsen.

Beide gegevens impliceren naar onze mening dat Gedeputeerde Staten nog een besluit dienen te nemen over de vraag of voor het onderhavige project een milieu-effectrapport moet worden uitgevoerd, waarbij de bijzondere omstandigheden als bedoeld in het Besluit M.E.R. in beschouwing moeten worden genomen.

Wat die bijzondere omstandigheden betreft wijzen wij er op dat er sprake kan zijn van cumulatie van effecten: het dijkvak bij de Baarlandpolder is immers niet het enige dijkvak waaraan werkzaamheden plaatsvinden. Daarnaast is van belang de plaats waar de activiteit wordt uitgevoerd: de dijk grenst aan een Speciale Beschermingszone (SBZ) op grond van de Europese Vogelrichtlijn. Dit voorland (en regelmatig de dijk) vervult voor grote aantallen vogels uit deze SBZ een sleutelrol als hoogwatervluchtplaats (HVP) Het betreft zelfs een van de belangrijkste HVP's van de hele Westerschelde. De beoogde dijkverbetering zal (kunnen) leiden tot directe en indirecte negatieve effecten op deze functie, onder meer door verstoring en biotoopvernietiging. Deze effecten zijn niet of maar ten dele voorzien en beschreven in de Planbeschrijving en achterliggende Milieu-inventarisatie, welke rapporten mede om die reden naar ons inzien niet kunnen functioneren als voldoende basis voor beoordeling van de m.e.r.-plichtigheid. Vanwege deze belangrijke omissie in de voorliggende Milieu-inventarisatie zijn wij bovendien van mening dat de stelling van G.S. in eerder aangehaalde brief dat kan worden geconcludeerd dat er geen aanzienlijke milieu-effecten zijn te verwachten mits aan enkele voorwaarden wordt voldaan, voorbarig is en inhoudelijk onjuist. Het is dus bepaald niet vanzelfsprekend dat geen milieueffectrapport behoeft te worden opgesteld, integendeel.

Wat betreft het voorliggende projectplan constateren wij verder dat de door Gedeputeerde Staten in de brief van 26 januari 1999 gestelde voorwaarden onvoldoende zijn verwerkt in de Planbeschrijving (zie uitwerking onder punt 2.), zodat ook om die reden tot een milieu-effectrapport besloten zou moeten worden.

Vogel- en Habitatrichtlijn

In de Planbeschrijving (7.3) wordt ingegaan op de status van de Westerschelde op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn en de procedurele consequenties daarvan. In deze tekst wordt in twijfel getrokken of het noodzakelijk is een passende beoordeling te maken, naar wij begrijpen omdat er naar de mening van de initiatiefnemer sprake is van een dwingende reden van groot openbaar belang. Die opvatting is in strijd met de Habitatrichtlijn. Ook in geval van een dwingende reden van groot openbaar belang moet een passende beoordeling gemaakt worden. Indien zich significante gevolgen kunnen voordoen, zal immers ook gekeken moeten worden naar mogelijke mitigerende maatregelen en indien significante gevolgen niet uit te sluiten zijn, maar het project wel doorgang moet vinden, zullen er compenserende maatregelen getroffen moeten worden. Een passende beoordeling kan dus niet achterwege blijven.

Daarbij komt dat, gelet op de aard van het project en de ligging van de dijk ten opzichte van de SBZ en de mogelijke effecten van de werkzaamheden zoals hierboven reeds gememoreerd, zeker niet is uit te sluiten dat de voorgenomen activiteit significante gevolgen zal (kunnen) hebben op de speciale beschermingszone.

De rol en betekenis van de Milieu-inventarisatie bij de besluitvorming

Volgens de Planbeschrijving zou de Milieu-inventarisatie een voldoende basis vormen voor beoordeling van de m.e.r.-plicht en ook adequaat zijn als passende beoordeling in de zin van artikel 6 van de Habitatrichtlijn. Naar onze mening voldoet de Milieu-inventarisatie voor geen van beide.

Ten opzichte van een adequaat milieu-effectrapport missen wij in de Milieu-inventarisatie minimaal twee essentiële zaken. Ten eerste een beschrijving van de milieu-effecten op het voorland respectievelijk de ecologische consequenties van verstoring, vergraving, vervuiling, structuurbederf en dergelijke op de levensgemeenschappen van slik en schor. Ten tweede missen wij een beschrijving van mogelijke alternatieven, waaronder een meest milieuvriendelijk alternatief; dit is met name van belang waar het gaat om alternatieven die er mogelijk zijn in (onderdelen van) het ontwerp, de uitvoeringstechniek alsmede de afwerking en het beheer.

Ook als passende beoordeling ex art. 6 Habitatrichtlijn voldoet de Milieu-inventarisatie niet. De passende beoordeling dient inzicht te geven in de (mogelijke) gevolgen van de uitvoering van het plan op de instandhoudingdoelstelling van de natuurlijke habitats en soorten die in de betreffende SBZ door de toepasselijke richtlijnen worden beschermd. De beoordeling zal daarbij ook rekening moeten houden met cumulatieve effecten die kunnen optreden in combinatie met andere voorgenomen, in uitvoering zijnde en reeds uitgevoerde plannen en projecten, zoals dijkverbeteringen elders langs de Westerschelde. Een passende beoordeling zou bovendien inzicht kunnen geven in de mogelijkheden voor en betekenis van verzachtende maatregelen en alternatieve oplossingen, vermits deze maar duidelijk als zodanig worden onderscheiden van het te beoordelen plan.

Dergelijke meer integrale, maar voor een passende beoordeling essentiële analyses ontbreken in de thans beschikbare documenten.

ad 2. Inhoudelijke aspecten

De planbeschrijving geeft op veel onderdelen slechts een beperkt of samenvattend overzicht van basisgegevens die voor een goede beoordeling van het project van betekenis zijn. Dat komt de overzichtelijkheid maar ook de zorgvuldigheid van beoordeling en besluitvorming ons inziens niet ten goede. Het feit dat soms wordt verwezen naar andere documenten, zoals de Milieu-inventarisatie, doet daaraan niets af (zoals uit het gestelde onder 1 reeds viel op te maken).

Belangrijkste tekortkoming van de voorliggende stukken is het gebrek aan aandacht voor de aan de voet van de dijk gesitueerde slikken en schorren. Dit geeft ons aanleiding tot het maken van de volgende opmerkingen.

De functie van hoogwatervluchtplaats

In de Planbeschrijving wordt het gegeven dat het project betrekking heeft op enkele dijkvakken die raken aan een van de belangrijkste hoogwatervluchtplaatsen van de Westerschelde niet als zodanig genoemd. Het gegeven dat het schor en de slikken van Baarland zijn gekwalificeerd als zeer belangrijke tot extreem belangrijke HVP met seizoensmaxima > 5000 overtijende steltlopers (RIKZ, 2001) komt op geen enkele wijze tot uitdrukking in de uitwerking van de concrete plannen. Evenmin wordt er een relatie gelegd tussen dit gegeven en de beperkte recreatieve gebruiksmogelijkheden van het dijktraject in de huidige staat.

Om de functie van dit dijktraject als HVP te behouden, is het gewenst ook na uitvoering van de dijkverbetering de verstoring(skans) van slikken en schorren te minimaliseren, ergo: de toegankelijkheid van de dijk voor recreanten te minimaliseren. (In de huidige situatie is een aanzienlijke lengte onaantrekkelijk en slecht toegankelijk voor recreanten vanwege inrichting en beheer door middel van schapenbegrazing).

Ofschoon de uitgangspunten zoals geformuleerd in par. 3.3. van het plan gericht zijn op behoud van de voor broedvogels en HVP noodzakelijke rust en op landschappelijk aangepaste constructie- en vormgeving van dijkwaluds en onderhoudspad (doorgroeibaar materiaal), wordt daaraan bij constructiekeuze en ontwerp niet of slechts op zeer beperkte wijze inhoud gegeven. Zo zal het onderhoudspad worden uitgevoerd in asfaltbeton en zal over de openstelling van dat pad voor recreatief medegebruik door het Waterschap Zeeuwse Eilanden een beslissing worden genomen aan de hand van inspraakreacties.

Deze uitwerking strookt niet alleen op geen enkele wijze met de aangehaalde uitgangspunten, noch met de door G.S. in eerder genoemde brief gestelde voorwaarden, maar is naar onze stellige mening ook in strijd met de wettelijke bepalingen van Vogelrichtlijn/Habitatrichtlijn. Verbetering van de gezette steenbekleding van de dijk mag een groot openbaar belang zijn zoals bedoeld in artikel 6.4 Habitatrichtlijn, uitvoering van het onderhoudspad in asfaltbeton is dat zeker niet, evenmin als andere aanpassingen in de sfeer van inrichting en/of beheer die leiden tot passieve toegankelijkheid dan wel actieve openstelling van de dijk of het onderhoudspad voor andere doeleinden dan dijkbeheer. Naar onze mening heeft het Waterschap hier aanzienlijk minder keuzevrijheden dan zij zich in de voorliggende planbeschrijving veroorlooft.

Wij zijn dan ook van mening dat het voorliggende plan tenminste op deze onderdelen dient te worden herzien en aangepast aan de vereisten zoals die op grond van de bepalingen van artikel 6 Habitatrichtlijn aan technische uitvoering, inrichting en beheer moeten worden gesteld.

Gebruik van schor en slik als werkstrook

Het gebrek aan aandacht voor de aan de voet van de dijk gesitueerde schorren en slikken leidt ook tot het ontbreken van enige uitspraak over de wijze waarop met deze beschermde natuurgebieden wordt omgegaan ten tijde van de uitvoering van de werkzaamheden. Ervaringen elders langs de noordoever van de Westerschelde leren dat een strook van 10 tot soms meer dan 30 meter breedte van het voorland wordt gebruikt als werkstrook. Een deel van het voorland moet worden vergraven ten behoeve van de zetting van de steenbekleding, maar een aanzienlijk bredere strook lijkt te worden gebruikt als transportbaan, gronddepot en/of stortplaats van overtollig materiaal. Het ontbreken van een beschrijving van een dergelijk gebruik en de consequenties daarvan voor natuur en milieu is niet alleen een tekortkoming in deze fase van planvorming en besluitvorming, maar leidt ook tot belangrijke omissies in de vergunningverlening en daarmee in de regulering van dit handelen.

Omdat het hier gaat om gebied dat is aangewezen als Speciale Beschermingszone onder de Europese Vogelrichtlijn en dat bovendien is aangemeld voor bescherming onder de Habitatrichtlijn, schiet het bevoegd gezag, in casu G.S., daarmee ernstig tekort in haar taken en verplichtingen op grond van de genoemde richtlijnen. Dit klemt temeer, daar vrijwel over de gehele lengte van de Westerschelde-dijken vergelijkbare werkzaamheden zijn, worden of zullen worden uitgevoerd, als gevolg waarvan een substantieel oppervlakte schor en slik ernstige schade heeft geleden, leidt of dreigt te ondervinden van deze bijkomende, maar vooralsnog (schijnbaar) ongereguleerde vorm van handelen.

Ook op dit punt zijn wij van mening dat het voorliggende plan dient te worden aangevuld en aangepast aan de vereisten zoals die op grond van de bepalingen van artikel 6 Habitatrichtlijn aan de technische uitvoering en deze vorm van tijdelijk gebruik moeten worden gesteld.

Inrichting dijkwaluds als broedplaats voor plevieren

In par. 6.3 van het plan wordt beschreven dat de glooiing niet zal worden afgestrooid met grond, om de nieuwe steenbekleding geschikt te maken als potentiële broedplaats voor plevieren. Wij waarderen dit initiatief zeer. Over de technische uitvoering willen wij echter het volgende opmerken.

Een geschikt broedgebied voor plevieren moet aan verschillende voorwaarden voldoen. De broedplaats voor plevieren dient spaarzaam begroeid te zijn. Daarbij is de keuze van de nieuwe dijkbekleding van belang. In het rapport "Nieuwe dijkbekleding Westerschelde en vogels" (werkdocument RIKZ/OS/2001.812X) staat dat met name basalt (bij voorkeur met een ecolaag), gecombineerd met veel steenslag, geschikt broedgebied oplevert. Het is de vraag of alleen het niet met grond bestrooien van de glooiing voldoende is om geschikt broedgebied te laten ontstaan. De in het plan voorgestelde bekledingsconstructie zou wat dat betreft nog eens op geschiktheid als broedbiotoop voor plevieren moeten worden getoetst.

Van groot belang is verder dat het foerageergebied van de plevieren, met name slikken, op zeer korte afstand van de broedplaats ligt. Aan die voorwaarde wordt in dit geval voldaan, aangezien vrijwel het hele dijktraject aan intergetijdengebied grenst. De jonge plevieren moeten echter dat foerageergebied wel kunnen bereiken. Overlagen, zeker in de vorm van zwaar uitgevoerde kreukelbermen, vormen een te grote barrière voor jonge plevieren. Het broedgebied wordt daardoor ongeschikt. Helaas wordt in hoofdstuk 5 van het plan gesteld dat er onderaan de teen van de dijk een dergelijke, zwaar uitgevoerde kreukelberm zal worden aangelegd. Daarmee zou het perspectief op het welslagen van de voorgenomen maatregel ten bate van de plevieren defacto tenietgedaan worden.

In de Milieu-inventarisatie zeeeringen Westerschelde is om die reden gesteld dat overlagen op (potentieel) geschikte plevierenbroedplaatsen achterwege moeten worden gelaten.

Tenslotte is rust voor de broedende plevieren van groot belang. Om een geschikt broedgebied daadwerkelijk succesvol te laten zijn, dient de rust dus te worden gewaarborgd. Daarmee sluit deze functie naadloos aan op de functie van dit dijktraject als HVP.

Ad 3. Conclusies & randvoorwaarden voor planvorming en besluitvorming

Resumerend komen wij tot de volgende conclusies ten aanzien van de (rand)voorwaarden waaraan het vervolgtraject van planvorming en besluitvorming met betrekking tot het voorliggende dijkverbeteringsplan moet voldoen.

- De Planbeschrijving dient te worden aangevuld op ontbrekende of onvoldoende uitgewerkte onderdelen, waaronder de voorgenomen werkzaamheden ter plaatse van slik en schor.
- Voor het plan dient een Milieu-effectrapport te worden opgesteld. Deze moet inzicht geven in alle relevante effecten en gevolgen van het voorgenomen plan alsmede enkele reële alternatieven, waaronder tenminste een meest milieuvriendelijke variant.
- Het plan moet worden voorzien van een passende beoordeling waarop de besluitvorming kan worden gebaseerd. Daarbij dient het nodige inzicht te worden gegeven in de vorm en wijze van uitvoering van het plan, alsmede het navolgend beheer.
- Het plan zou op onderdelen aangepast respectievelijk geoptimaliseerd moeten worden om adequaat invulling te geven aan de beoogde bijdrage aan herstel en ontwikkeling van natuur- en landschapswaarden, waaronder de functie van broedplaats voor plevieren.

Mede namens Vereniging Zeeuwse Milieufederatie,

Vogelbescherming Nederland

(hoofd afdeling bescherming)

Aan het Dagelijks Bestuur van Waterschap Zeeuwse Eilanden
Postbus 114
4460 AC GOES

Goes, 4 november 2002

Ons kenmerk: 02-Br2-15/RJ

Betreft: Zienswijze Dijkverbetering Everinge-, Zuid- & Baarlandpolder

Geacht bestuur,

Naar aanleiding van de publicatie van de 'Planbeschrijving verbetering gezette steenbekleding Everinge-/Zuid-/Baarlandpolder' (hierna 'Planbeschrijving') maken Vogelbescherming Nederland en de Zeeuwse Milieufederatie u hierbij hun zienswijze kenbaar met betrekking tot dit project.

Deze zienswijze heeft betrekking op:

1. de procedurele kaders waarbinnen dit plan is voorbereid en zal worden vastgesteld, met name de uitwerking van relevante procedures in het kader van het Besluit M.E.R. en de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn.
2. enkele inhoudelijke aspecten van het dijkverbeteringsplan in relatie tot vogels en natuur en
3. de (rand)voorwaarden die naar onze mening aan de vaststelling en uitvoering van dit plan zouden moeten worden verbonden.

ad 1. Procedurele kaders.

Milieueffectrapportage

In paragraaf 7.2 'Milieu-effectrapportage', wordt gesteld dat de werken aan het dijkvak Baarland-/Zuid-/Everingepolder (onder andere) niet m.e.r.-plichtig zijn omdat er geen aanzienlijke milieueffecten optreden en omdat het gekozen ontwerp voldoet aan de eisen die zijn gesteld in de Milieu-inventarisatie Zeeweringen Westerschelde (verder 'de Milieu-inventarisatie').

Deze benadering geeft ons aanleiding het volgende op te merken:

De activiteit (wijziging of uitbreiding van een zeedijk) komt voor op onderdeel D van de bijlage bij het Besluit Milieueffectrapportage, hetgeen betekent dat de m.e.r.-beoordelingsprocedure gevolgd moet worden. Het relevante besluit is de goedkeuring door Gedeputeerde Staten van het plan, bedoeld in artikel 7, eerste lid, van de Wet op de waterkering, i.c. het voorliggende plan. Het bevoegd gezag beziet de noodzaak van het opleggen van een m.e.r.-plicht in het licht van de bijzondere omstandigheden waarin de activiteit wordt ondernomen. Deze beslissing wordt vervolgens bekend gemaakt. De Planbeschrijving verwijst in dit verband naar een brief van Gedeputeerde Staten waarin een besluit tot ontheffing van de m.e.r.-plicht reeds op voorhand zou worden (zijn) verleend, vermits het plan aan een aantal voorwaarden voldoet.

Naar wij hebben begrepen wordt daarbij bedoeld op een brief van Gedeputeerde Staten van Zeeland d.d. 26 januari 1999, met kenmerk 990838/476/8, aan het Projectbureau Zeeweringen.

Naar onze mening is de brief van G.S. niet te beschouwen als een besluit dat voor de onderhavige activiteit geen milieu-effectrapport nodig is.

Ten eerste heeft de brief - naar ons van ambtelijke zijde is meegedeeld - niet de op grond van artikel 7:8b van de Wet milieubeheer voorgeschreven procedure voor bekendmaking van de beslissing gevolgd. Wij wijzen voorts op artikel 3:40 en 3:42 van de Algemene wet bestuursrecht over de inwerkingtreding van een besluit dat niet tot een of meer belanghebbenden is gericht. Ten tweede verwijst de brief naar nog in te dienen plannen en geeft zij slechts aan, aan welke voorwaarden Gedeputeerde Staten deze plannen zullen toetsen.

Beide gegevens impliceren naar onze mening dat Gedeputeerde Staten nog een besluit dienen te nemen over de vraag of voor het onderhavige project een milieu-effectrapport moet worden uitgevoerd, waarbij de bijzondere omstandigheden als bedoeld in het Besluit M.E.R. in beschouwing moeten worden genomen.

Wat die bijzondere omstandigheden betreft wijzen wij er op dat er sprake kan zijn van cumulatie van effecten: het dijkvak bij de Baarlandpolder is immers niet het enige dijkvak waaraan werkzaamheden plaatsvinden. Daarnaast is van belang de plaats waar de activiteit wordt uitgevoerd: de dijk grenst aan een Speciale Beschermingszone (SBZ) op grond van de Europese Vogelrichtlijn. Dit voorland (en regelmatig de dijk) vervult voor grote aantallen vogels uit deze SBZ een sleutelrol als hoogwatervluchtplaats (HVP) Het betreft zelfs een van de belangrijkste HVP's van de hele Westerschelde. De beoogde dijkverbetering zal (kunnen) leiden tot directe en indirecte negatieve effecten op deze functie, onder meer door verstoring en biotoopvernietiging. Deze effecten zijn niet of maar ten dele voorzien en beschreven in de Planbeschrijving en achterliggende Milieu-inventarisatie, welke rapporten mede om die reden naar ons inzien niet kunnen functioneren als voldoende basis voor beoordeling van de m.e.r.-plichtigheid. Vanwege deze belangrijke omissie in de voorliggende Milieu-inventarisatie zijn wij bovendien van mening dat de stelling van G.S. in eerder aangehaalde brief dat kan worden geconcludeerd dat er geen aanzienlijke milieu-effecten zijn te verwachten mits aan enkele voorwaarden wordt voldaan, voorbarig is en inhoudelijk onjuist. Het is dus bepaald niet vanzelfsprekend dat geen milieueffectrapport behoeft te worden opgesteld, integendeel.

Wat betreft het voorliggende projectplan constateren wij verder dat de door Gedeputeerde Staten in de brief van 26 januari 1999 gestelde voorwaarden onvoldoende zijn verwerkt in de Planbeschrijving (zie uitwerking onder punt 2.), zodat ook om die reden tot een milieu-effectrapport besloten zou moeten worden.

Vogel- en Habitatrichtlijn

In de Planbeschrijving (7.3) wordt ingegaan op de status van de Westerschelde op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn en de procedurele consequenties daarvan. In deze tekst wordt in twijfel getrokken of het noodzakelijk is een passende beoordeling te maken, naar wij begrijpen omdat er naar de mening van de initiatiefnemer sprake is van een dwingende reden van groot openbaar belang. Die opvatting is in strijd met de Habitatrichtlijn. Ook in geval van een dwingende reden van groot openbaar belang moet een passende beoordeling gemaakt worden. Indien zich significante gevolgen kunnen voordoen, zal immers ook gekeken moeten worden naar mogelijke mitigerende maatregelen en indien significante gevolgen niet uit te sluiten zijn, maar het project wel doorgang moet vinden, zullen er compenserende maatregelen getroffen moeten worden. Een passende beoordeling kan dus niet achterwege blijven.

Daarbij komt dat, gelet op de aard van het project en de ligging van de dijk ten opzichte van de SBZ en de mogelijke effecten van de werkzaamheden zoals hierboven reeds gememoreerd, zeker niet is uit te sluiten dat de voorgenomen activiteit significante gevolgen zal (kunnen) hebben op de speciale beschermingszone.

De rol en betekenis van de Milieu-inventarisatie bij de besluitvorming

Volgens de Planbeschrijving zou de Milieu-inventarisatie een voldoende basis vormen voor beoordeling van de m.e.r.-plicht en ook adequaat zijn als passende beoordeling in de zin van artikel 6 van de Habitatrichtlijn. Naar onze mening voldoet de Milieu-inventarisatie voor geen van beide.

Ten opzichte van een adequaat milieu-effectrapport missen wij in de Milieu-inventarisatie minimaal twee essentiële zaken. Ten eerste een beschrijving van de milieu-effecten op het voorland respectievelijk de ecologische consequenties van verstoring, vergraving, vervuiling, structuurbederf en dergelijke op de levensgemeenschappen van slik en schor. Ten tweede missen wij een beschrijving van mogelijke alternatieven, waaronder een meest milieuvriendelijk alternatief; dit is met name van belang waar het gaat om alternatieven die er mogelijk zijn in (onderdelen van) het ontwerp, de uitvoeringstechniek alsmede de afwerking en het beheer.

Ook als passende beoordeling ex art. 6 Habitatrichtlijn voldoet de Milieu-inventarisatie niet.

De passende beoordeling dient inzicht te geven in de (mogelijke) gevolgen van de uitvoering van het plan op de instandhoudingdoelstelling van de natuurlijke habitats en soorten die in de betreffende SBZ door de toepasselijke richtlijnen worden beschermd. De beoordeling zal daarbij ook rekening moeten houden met cumulatieve effecten die kunnen optreden in combinatie met andere voorgenomen, in uitvoering zijnde en reeds uitgevoerde plannen en projecten, zoals dijkverbeteringen elders langs de Westerschelde. Een passende beoordeling zou bovendien inzicht kunnen geven in de mogelijkheden voor en betekenis van verzachtende maatregelen en alternatieve oplossingen, vermits deze maar duidelijk als zodanig worden onderscheiden van het te beoordelen plan.

Dergelijke meer integrale, maar voor een passende beoordeling essentiële analyses ontbreken in de thans beschikbare documenten.

ad 2. Inhoudelijke aspecten

De planbeschrijving geeft op veel onderdelen slechts een beperkt of samenvattend overzicht van basisgegevens die voor een goede beoordeling van het project van betekenis zijn. Dat komt de overzichtelijkheid maar ook de zorgvuldigheid van beoordeling en besluitvorming ons inziens niet ten goede. Het feit dat soms wordt verwezen naar andere documenten, zoals de Milieu-inventarisatie, doet daaraan niets af (zoals uit het gestelde onder 1 reeds viel op te maken).

Belangrijkste tekortkoming van de voorliggende stukken is het gebrek aan aandacht voor de aan de voet van de dijk gesitueerde slikken en schorren. Dit geeft ons aanleiding tot het maken van de volgende opmerkingen.

De functie van hoogwatervluchtplaats

In de Planbeschrijving wordt het gegeven dat het project betrekking heeft op enkele dijkvakken die raken aan een van de belangrijkste hoogwatervluchtplaatsen van de Westerschelde niet als zodanig genoemd. Het gegeven dat het schor en de slikken van Baarland zijn gekwalificeerd als zeer belangrijke tot extreem belangrijke HVP met seizoensmaxima > 5000 overtijende steltlopers (RIKZ, 2001) komt op geen enkele wijze tot uitdrukking in de uitwerking van de concrete plannen. Evenmin wordt er een relatie gelegd tussen dit gegeven en de beperkte recreatieve gebruiksmogelijkheden van het dijktraject in de huidige staat.

Om de functie van dit dijktraject als HVP te behouden, is het gewenst ook na uitvoering van de dijkverbetering de verstoring(skans) van slikken en schorren te minimaliseren, ergo: de toegankelijkheid van de dijk voor recreanten te minimaliseren. (In de huidige situatie is een aanzienlijke lengte onaantrekkelijk en slecht toegankelijk voor recreanten vanwege inrichting en beheer door middel van schapenbegrazing).

Ofschoon de uitgangspunten zoals geformuleerd in par. 3.3. van het plan gericht zijn op behoud van de voor broedvogels en HVP noodzakelijke rust en op landschappelijk aangepaste constructie- en vormgeving van dijkwaluds en onderhoudspad (doorgroeibaar materiaal), wordt daaraan bij constructiekeuze en ontwerp niet of slechts op zeer beperkte wijze inhoud gegeven. Zo zal het onderhoudspad worden uitgevoerd in asfaltbeton en zal over de openstelling van dat pad voor recreatief medegebruik door het Waterschap Zeeuwse Eilanden een beslissing worden genomen aan de hand van inspraakreacties.

Deze uitwerking strookt niet alleen op geen enkele wijze met de aangehaalde uitgangspunten, noch met de door G.S. in eerder genoemde brief gestelde voorwaarden, maar is naar onze stellige mening ook in strijd met de wettelijke bepalingen van Vogelrichtlijn/Habitatrichtlijn. Verbetering van de gezette steenbekleding van de dijk mag een groot openbaar belang zijn zoals bedoeld in artikel 6.4 Habitatrichtlijn, uitvoering van het onderhoudspad in asfaltbeton is dat zeker niet, evenmin als andere aanpassingen in de sfeer van inrichting en/of beheer die leiden tot passieve toegankelijkheid dan wel actieve openstelling van de dijk of het onderhoudspad voor andere doeleinden dan dijkbeheer. Naar onze mening heeft het Waterschap hier aanzienlijk minder keuzevrijheden dan zij zich in de voorliggende planbeschrijving veroorlooft.

Wij zijn dan ook van mening dat het voorliggende plan tenminste op deze onderdelen dient te worden herzien en aangepast aan de vereisten zoals die op grond van de bepalingen van artikel 6 Habitatrichtlijn aan technische uitvoering, inrichting en beheer moeten worden gesteld.

Gebruik van schor en slik als werkstrook

Het gebrek aan aandacht voor de aan de voet van de dijk gesitueerde schorren en slikken leidt ook tot het ontbreken van enige uitspraak over de wijze waarop met deze beschermde natuurgebieden wordt omgegaan ten tijde van de uitvoering van de werkzaamheden. Ervaringen elders langs de noordoever van de Westerschelde leren dat een strook van 10 tot soms meer dan 30 meter breedte van het voorland wordt gebruikt als werkstrook. Een deel van het voorland moet worden vergraven ten behoeve van de zetting van de steenbekleding, maar een aanzienlijk bredere strook lijkt te worden gebruikt als transportbaan, gronddepot en/of stortplaats van overtollig materiaal. Het ontbreken van een beschrijving van een dergelijk gebruik en de consequenties daarvan voor natuur en milieu is niet alleen een tekortkoming in deze fase van planvorming en besluitvorming, maar leidt ook tot belangrijke omissies in de vergunningverlening en daarmee in de regulering van dit handelen.

Omdat het hier gaat om gebied dat is aangewezen als Speciale Beschermingszone onder de Europese Vogelrichtlijn en dat bovendien is aangemeld voor bescherming onder de Habitatrichtlijn, schiet het bevoegd gezag, in casu G.S., daarmee ernstig tekort in haar taken en verplichtingen op grond van de genoemde richtlijnen. Dit klemt temeer, daar vrijwel over de gehele lengte van de Westerschelde-dijken vergelijkbare werkzaamheden zijn, worden of zullen worden uitgevoerd, als gevolg waarvan een substantieel oppervlakte schor en slik ernstige schade heeft geleden, leidt of dreigt te ondervinden van deze bijkomende, maar vooralsnog (schijnbaar) ongereguleerde vorm van handelen.

Ook op dit punt zijn wij van mening dat het voorliggende plan dient te worden aangevuld en aangepast aan de vereisten zoals die op grond van de bepalingen van artikel 6 Habitatrichtlijn aan de technische uitvoering en deze vorm van tijdelijk gebruik moeten worden gesteld.

Inrichting dijkwaluds als broedplaats voor plevieren

In par. 6.3 van het plan wordt beschreven dat de glooiing niet zal worden afgestrooid met grond, om de nieuwe steenbekleding geschikt te maken als potentiële broedplaats voor plevieren. Wij waarderen dit initiatief zeer. Over de technische uitvoering willen wij echter het volgende opmerken.

Een geschikt broedgebied voor plevieren moet aan verschillende voorwaarden voldoen. De broedplaats voor plevieren dient spaarzaam begroeid te zijn. Daarbij is de keuze van de nieuwe dijkbekleding van belang. In het rapport "Nieuwe dijkbekleding Westerschelde en vogels" (werkdocument RIKZ/OS/2001.812X) staat dat met name basalt (bij voorkeur met een ecolaag), gecombineerd met veel steenslag, geschikt broedgebied oplevert. Het is de vraag of alleen het niet met grond bestrooien van de glooiing voldoende is om geschikt broedgebied te laten ontstaan. De in het plan voorgestelde bekledingsconstructie zou wat dat betreft nog eens op geschiktheid als broedbiotoop voor plevieren moeten worden getoetst.

Van groot belang is verder dat het foerageergebied van de plevieren, met name slikken, op zeer korte afstand van de broedplaats ligt. Aan die voorwaarde wordt in dit geval voldaan, aangezien vrijwel het hele dijktraject aan intergetijdengebied grenst. De jonge plevieren moeten echter dat foerageergebied wel kunnen bereiken. Overlagingen, zeker in de vorm van zwaar uitgevoerde kreukelbermen, vormen een te grote barrière voor jonge plevieren. Het broedgebied wordt daardoor ongeschikt. Helaas wordt in hoofdstuk 5 van het plan gesteld dat er onderaan de teen van de dijk een dergelijke, zwaar uitgevoerde kreukelberm zal worden aangelegd. Daarmee zou het perspectief op het welslagen van de voorgenomen maatregel ten bate van de plevieren defacto tenietgedaan worden.

In de Milieu-inventarisatie zeeeringen Westerschelde is om die reden gesteld dat overlagingen op (potentieel) geschikte plevierenbroedplaatsen achterwege moeten worden gelaten.

Tenslotte is rust voor de broedende plevieren van groot belang. Om een geschikt broedgebied daadwerkelijk succesvol te laten zijn, dient de rust dus te worden gewaarborgd. Daarmee sluit deze functie naadloos aan op de functie van dit dijktraject als HVP.

Ad 3. Conclusies & randvoorwaarden voor planvorming en besluitvorming

Resumerend komen wij tot de volgende conclusies ten aanzien van de (rand)voorwaarden waaraan het vervolgtraject van planvorming en besluitvorming met betrekking tot het voorliggende dijkverbeteringsplan moet voldoen.

- De Planbeschrijving dient te worden aangevuld op ontbrekende of onvoldoende uitgewerkte onderdelen, waaronder de voorgenomen werkzaamheden ter plaatse van slik en schor.
- Voor het plan dient een Milieu-effectrapport te worden opgesteld. Deze moet inzicht geven in alle relevante effecten en gevolgen van het voorgenomen plan alsmede enkele reële alternatieven, waaronder tenminste een meest milieuvriendelijke variant.
- Het plan moet worden voorzien van een passende beoordeling waarop de besluitvorming kan worden gebaseerd. Daarbij dient het nodige inzicht te worden gegeven in de vorm en wijze van uitvoering van het plan, alsmede het navolgend beheer.
- Het plan zou op onderdelen aangepast respectievelijk geoptimaliseerd moeten worden om adequaat invulling te geven aan de beoogde bijdrage aan herstel en ontwikkeling van natuur- en landschapswaarden, waaronder de functie van broedplaats voor plevieren.

Mede namens Vereniging Zeeuwse Milieufederatie,

Vogelbescherming Nederland,

(hoofd afdeling bescherming)